

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESLIETU MINISTRIJA

Brīvības bulvārī 36, Rīgā, LV-1536. Tālrunis: 67036801, 67036716, 67036721
Fakss: 67210823, 67285575; e-pasts: tm.kanceleja@tm.gov.lv

30 -01- 2012

Nr.

1-17/382

Rīgā

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijai

Par tiesiskā regulējuma neesamību

Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010. gada 27. decembra spriedumā „Par Civillikuma 358. panta un 364. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam” lietā Nr.2010-38-01 (turpmāk – Spriedums) atzina Civillikuma 358. pantu un 364. pantu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam un spēkā neesošu no 2012. gada 1. janvāra. Līdz ar to šobrīd nepastāv tiesiskais regulējums rīcībnespējas atzīšanā personai, jo spēku ir zaudējušas attiecīgās Civillikuma normas. Laikā, kamēr nestāsies spēkā jaunais rīcībnespējas tiesiskais regulējums, tiesas nevarēs lemt par personu rīcībnespējas ierobežošanu. Likumīgā spēkā stājušies spriedumi par rīcībnespējas atzīšanu ir spēkā arī pēc Spriedumā noteikto Civillikuma pantu spēka zaudēšanas. Tomēr, ja uz jaunatklātu apstākļu pamata tiesai tiks lūgts atcelt apstrīdēto spriedumu un uzsākt jaunu lietas izskatīšanu, tiesa, izskatot lietu, varēs tikai atcelt personas rīcībnespēju.

Informējam, ka Ministru kabinets 2011. gada 15. novembrī iesniedza Saeimā Tieslietu ministrijas sagatavotos likumprojektus „Grozījumi Civillikumā” (Saeimas reģ. Nr.65/Lp11), „Grozījumi Civilprocesa likumā” (Saeimas reģ. Nr.66/Lp11) un „Grozījumi Bāriņtiesu likumā” (Saeimas reģ. Nr.67/Lp11) (turpmāk – Likumprojekti) saistībā ar jaunu tiesisko regulējumu rīcībnespējas institūtā. Saeimā iesniegtie Likumprojekti 2011. gada 8. decembrī tika atbalstīti pirmajā lasījumā, bet tos neatzina par steidzamiem.

Tieslietu ministrija ir saņēmusi informāciju, ka tiesās pēc 2012. gada 1. janvāra ir iesniegti pieteikumi par rīcībnespējas atzīšanu. Šāda situācija, kad personai nav nodibināta aizgādība un tā nespēj izteikt gribu, lai zvērināts notārs vai bāriņtiesas amatpersona varētu sagatavot pilnvaru, būtiski aizskar personas intereses, jo šādas personas interesēs ne aizgādnieks, ne pilnvarnieks nevar saņemt pabalstus un pensijas, lai nodrošinātu šo personu pamatvajadzības. Līdz ar to Tieslietu ministrija 2012. gada 19. janvārī Civilprocesa likuma darba grupas

sanāksmē vienojās par vienotu rīcību tiesās, kā aizsargāt šo personu intereses, kamēr nav stājies spēkā pagaidu tiesiskais regulējums. Tāpat minētajā darba grupā, pamatojoties uz 2012. gada 19. janvāra Saeimas Juridiskās komisijas priekšlikumu, tika izdiskutēts pagaidu tiesiskā regulējuma saturs, ko Saeima apstiprinātu steidzamības kārtībā kā likuma pārejas noteikumus, lai aizsargātu personu ar garīga rakstura traucējumiem intereses, kamēr nav stājušies spēkā Likumprojekti. Līdz ar to Saeimas Likumprojektu reģistrā ar Nr.192/Lp11 ir reģistrēts likumprojekts „Grozījumi likumā „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ģimenes tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību””¹, kas satur pagaidu tiesisko regulējumu.

Tieslietu ministrija izteica viedokli tiesām, ka gadījumos, ja tiesā ir iesniegts pieteikums par rīcībnespējas atzīšanu un aizgādības nodibināšanu un tas ir personas interesēs saskaņā ar Civillikuma 216. pantu, kas noteic, ka personas, kam vajadzīga aizsardzība, kā arī mantu, kas palikusi bez pārvaldītāja, uztic aizbildņu vai aizgādņu gādībai, kuriem minētās personas un manta jāpārstāv, **tiesām būtu jāaptur tiesvedība līdz steidzamības kārtībā Saeimā tiks pieņemts pagaidu tiesiskais regulējums aizgādības nodibināšanai.** „Tiesvedības apturēšanas pamats ir objektīvi (no tiesas un pusēm neatkarīgi) apstākļi”.² Jāņem vērā, ka konkrētā gadījumā, ja pieteikums netiktu tiesā pieņemts, tas būtu uzskatāms par Satversmes 92. panta pārkāpumu, jo tas ir bijis vienīgais veids, kā persona varēja aizsargāt savas tiesības un intereses. Tomēr šādiem tiesu nolēmumiem, kuros izmanto Civilprocesa likuma 5. pantu, ir jābūt skaidrai un izvērstai motīva un argumentācijas daļai.

Tāpat arī vēršam uzmanību uz šādām civiltiesību teorijā paustajām atziņām. „Tiesību normu trūkums nevar būt par pamatu atteikumam civilo tiesību aizsargāšanai tiesā (juridiskās obstrukcijas aizliegums). Civillietas neizspriešana tiesību normas trūkuma dēļ būtu pretrunā ar personu tiesībām uz tiesas aizsardzību (Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. pants, Satversmes 92. pants, Civilprocesa likuma 1. pants). (..) Civillietu izspriešanā tiek pieļauta gan likuma, gan tiesību analogija. Likuma analogija ir civiltiesību normu piemērošana tādai attiecībai, kas ir līdzīga tiesību normā regulētai attiecībai, bet tiesību normā nav paredzēta. (..) Tiesību analogija ir piemērojama tad, ja konkrētai mantiskai vai personiskai nemantiskai attiecībai, kas ir civiltiesiskās reglamentācijas priekšmets nav iespējams piemērot civilās likumdošanas normu, jo tādas vispār nav. Šādā gadījumā strīdīgā attiecība jāizšķir, ievērojot tiesību vispārīgos principus un jēgu (Civillikuma 4. pants).”³

¹ Saeimas Likumprojektu reģistrs -

<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/5BD51B97A0A50044C22579900044F3B1?OpenDocument>, aplūkots 26.01.2012.

² Civilprocesa likuma komentāri. Autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna un M. Dudeļa vispārīgā zinātniskā redakcijā. – R.: Tiesu namu aģentūra, 1999, 159.lpp.

³ Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1. - 28. nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 34 -35 .lpp.

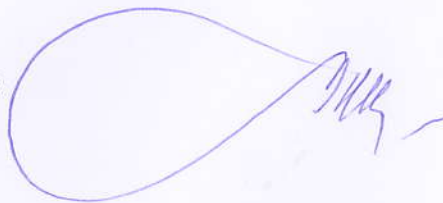
Jāņem vērā, ka „Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments jau vairākkārt spriedumos norādījis uz analogijas nepieļaujamību, arī 2009. gada 16. marta spriedumā lietā Nr.A42459905, atsaucoties uz Administratīvā procesa likuma 17. panta otro daļu un norādot, ka ar to nedrīkst pamatot tādu administratīvo aktu, kurš ierobežotu adresāta cilvēktiesības”⁴. Līdz ar to būtu secināms, ka analogiju var izmantot tikai ar mērķi, lai aizsargātu personas intereses, nenosakot personas tiesību un brīvību ierobežojumus.

Bāriņtiesu likuma 4. panta otrā daļa noteic bāriņtiesas darbības principus, ka tā prioritāri nodrošina bērna vai citas rīcībnespējīgas personas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību. Līdz ar to būtu secināms, ka it īpaši bāriņtiesai ir liela loma šādu mazāk aizsargāto personu interešu aizsardzībā. Tāpēc personām, kas vēlēšies iesniegt pieteikumus tiesās par rīcībnespējas atzīšanu vai pagaidu aizgādības noteikšanu ar mērķi aizsargāt garā slimās personas intereses, **būtu jānorāda uz iespēju garā slimajai personai doties ar lūgumu izsniegt pilnvaru pie zvērināta notāra vai bāriņtiesas amatpersonas Bāriņtiesu likumā noteiktajā kārtībā.** Jāņem vērā, ka Civillikuma 1494. pants noteic, ka rakstīt nepratējs var uzdot parakstīties savā vietā citai personai, ko ar saviem parakstiem apliecina divi liecinieki. Līdz ar to **bāriņtiesas amatpersona, vērtējot konkrētos gadījuma apstākļus un nepieciešamo pilnvarojuma apjomu, atsevišķos gadījumos varētu izskatīt iespēju izsniegt pilnvaru, uzaicinot divus lieciniekus, konkrētu darbību veikšanai personas interesēs bez vēršanās tiesā, kamēr nav stājies spēkā pagaidu tiesiskais regulējums vai Likumprojekti.** Gadījumos, kad pilnvaru nebūs iespējams izsniegt, bāriņtiesas amatpersona var sastādīt dokumentu, kas apliecina šā fakta esamību, ko savukārt varēs iesniegt tiesā kā pierādījumu tam, ka tiesas pagaidu aizgādības noteikšana ir vienīgais veids, kā aizsargāt personas intereses.

Jāņem vērā arī Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 11. pants, kurš paredz, ka dalībvalstis saskaņā ar saviem pienākumiem, ko paredz starptautiskie tiesību akti, tostarp starptautiskās humanitārās tiesības un starptautiskās cilvēktiesības, veic visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu personu ar invaliditāti aizsardzību un drošību riska situācijās.

Līdz ar to lūdzam informēt visas bāriņtiesas par iepriekš minēto Tieslietu ministrijas viedokli.

Valsts sekretāra vietniece
tiesību politikas jautājumos

L. Medina

Gutāne 67036993

⁴ Likuma analogija tiesu nolēmumos. Mg.iur. I. Nikolajeva. – Jurista Vārds Nr.4 (651) 2011. gada 25. janvāris.
<http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=224677>